

ЦЕНТЪР НА НЕПРАВИТЕЛСТВЕНИТЕ ОРГАНИЗАЦИИ В РАЗГРАД

Non-Governmental Organizations Center Razgrad

Носител на Наградата Златен ключ 2007 за достъп до информация

Проект „Развитие на Национална НПО мрежа за гражданско наблюдение на съдебната власт“, Договор CSDP 2005 - 008

В партньорство с Център “Отворена врата” град Плевен

РЕЗЮМЕ

Докладът за публичния образ на съда, изготвен от Центъра на неправителствените организации в Разград и партньорите му, е резултат от проучване на общественото мнение в Разград, Плевен и Пазарджик, проведено през месеците юли и август 2008 година.

Допитването е част от проект “Развитие на Национална НПО мрежа за гражданско наблюдение на съдебната власт”. Той е финансиран от Европейския съюз чрез програма ФАР “Развитие на гражданското общество” 2005.

Проучването е базирано върху мненията на 1500 случайно избрани граждани, анкетирани от 10 доброволци чрез специално съставени за целта въпросници, насочени към оценка работата на съдилищата в трите града.

За да постигне висока степен на достоверност в проучването и да получи **анонимно анкетиране**. По този начин запитаните бяха предварително освободени от ограниченията, които персонификацията би могла да породите. Важни за проучването бяха свободата на изразените мнения и оценки, а профилът на извадката бе съставен въз основа на характеристики, които не нарушават тайната на самоличността.

В анкетата преобладаващо участие имат хората в активна възраст до 50 години, повече от половината респонденти са с висше образование, като жените са повече от мъжете.

Обобщеният анализ на мненията и нагласите, изразени по време на допитването показва, че **гражданите се интересуват от работата на съдебните институции и искат да бъдат информирани за свършеното от тях**. Независимо дали мненията на запитаните са формирани от личните им наблюдения и участие в съдебни процеси или става дума за оценки, получени чрез опосредстващи източници, **хората подлагат на критична преценка, професионалните действия, обществения престиж на магистратите и служителите в съдебните канцеларии**.

Очакванията към съдебната система са повишени и препоръките за подобряване на работата ѝ изобилстват. Затова отговорите в свободна форма, по брой и многообразие, са почти равни на стандартно зададените опции в анкетата. Готовността

Проектът се финансира от Програма ФАР “Развитие на гражданско общество” 2005

1

на участниците в допитването, да се ангажират с конкретни мнения показва, че гражданите вече отчетливо съзнават нуждата от добре функционираща и независима съдебна система в демократичното общество, в което предпочитат да живеят.

Като най-тревожна тенденция в 92% от отговорите, е увереността на хората, че в съда цари корупция. Само 8% от запитаните категорично отхвърлят възможността жреците на Темида да са неподкупни. 59% или почти две-трети от анкетираните избягват прекия отговор и се ограничават с неопределеното “Не знам”, което не изключва недоверието. Една трета (33%) са непоколебими в мнението си, че делата в съда не се решават по съвест.

Недоверието в съдебната система се потвърждава и от последващата в анкетата хипотеза, която изследва реакцията на гражданите при установен случай на подкуп. В такава ситуация само 13% биха сигнализирали председателите на съответните съдилища, 25% ще потърсят гласност чрез медиите, а 37% биха сигнализирали в полицията. 22% или всеки пети обаче не би направил нищо, защото не вярва в ефективността на институциите и в почтеността държавата като цяло.

Съмненията, че Темида не работи със завързани очи, личат и в секцията въпроси, които оценяват отношението на съдиите към участниците в процеса и тяхната безпристрастност. Само 18% от запитаните считат, че в техния град е гарантиран справедлив и равнопоставен процес. 32% или всеки трети анкетиран смята, че съдиите допускат прояви на пристрастие, а 15% направо ги обвиняват в дискриминация спрямо някоя от страните.

Разнопосочни са и оценките за качеството на съдебния процес. Само 2 - 3% от всичките 1500 попитани граждани преценяват обективността в съдебната зала като отлична, а между 2 и 6% са доволни от бързината, с която се решават делата. От 11 до 15% от анкетираните са категорични, че съдът работи лошо по показателите бързина и безпристрастност. Като се вземе под внимание, че около 25% от респондентите не са се ангажирали с мнение, броят на гражданите доволни от работата на съдилищата в този аспект е не повече от половината сред запитаните.

Нагласите, че функционирането на съдебната система се нуждае от подобряване, личат в разнообразието от препоръки и мнения, изразени в свободна форма. Като изключим блока от отговори, показващи недоверие “*Никой няма да вземе предвид моето мнение*”, **близо две трети от запитаните предлагат конкретни подходи и ясно дефинирани изисквания.**

„Съдиите да работят по-бързо, да не се протакат делата, да са обективни, безпристрастни, справедливи. “Да не пращат в затвора само роми и кокошкарки, искаме зад решетките и едри риби”. “Да не осъждат само нас, бедните цигани за кражби, които правим за да си храним децата, нас ни съдят по бързата процедура, а богатите бандити са на свобода”. Подобни мнения в различни варианти показва, че в **обществото цари убеждение, че законите у нас не са еднакви за всички.**

Освен че изискват от съда повече професионализъм, голяма част от анкетираните заявяват **открито претенциите си и към публичното поведение на магистратите, техния обществен престиж или отсъствието му.** Правят впечатления мнения като “*Да шофират трезви*”, “*Да не гуляят с хора от сенчестия бизнес*”, “*Голямата вода е нашето правосъдие, като цялата ни държава*”. Да се провери дали имотното състояние на магистратите отговаря на официално декларираните им доходи.”

Проектът се финансира от Програма ФАР “Развитие на гражданско общество” 2005

Категорични в изискването си за по-добро обслужване са запитаните и когато оценяват работата на служителите в съдебните канцеларии. *“Не искам кисели физиономии”, “Да спазват работното време”, “Да не висят с часове в барчето на съда”. “Груби са, всички са назначени с връзки, затова са нахагани и не се интересуват от гражданите.”*

Критичността към съдебната система и към действията на нейните служители участниците в анкетата съчетават с надежда, че тя ще бъде реформирана в посока на положителните европейски практики. **За подобряването на съдопроизводството гражданите от трите включени в мониторинга български града разчитат повече на външния натиск, отколкото на вътрешната готовност на третата власт да се промени към по-добро.** *“Да слушат критиките на Евросъюза”, “Да работят по европейските стандарти, за да не ни карат да търсим правосъдие в Страсбург”, “Контрол”, “Наказания”, “Уволнения”, „Пълна подмяна на съдебния състав”, “Честност в конкурсите за съдии, а не купени места за магистрати”, “Не на роднинските назначения”, “Слушайте Брюксел” “Европа ни гледа под луна”, “Да преминат обучение за етика и професионализъм в ЕС”.*

Като способ за реформиране на системата анкетираните препоръчват засилването на гражданския контрол и откриването на съда към обществото. Близко две-трети от участници в допитването признават, че в момента получават информация за дейността на съда от медиите, главно от телевизията. Голяма част от запитаните обаче искат директен достъп до случващото се в съдебните зали и очакват да го намерят в Интернет чрез сайтовете на съдилищата. **Съществуващите сега страници не задоволяват потребителите** и те се надяват сведенията за делата, техния ход, решенията да бъдат съобщавани с повече подробности.

Освен на пряка информация в електронната мрежа **гражданите се надяват и на повече публичност от страна на съдебните институции.** Те препоръчват брифинги, пресконференции, отчети пред медиите, дни на отворените врати, гражданско наблюдение. *“Хората трябва да са информирани, да знаят правата си и да ги търсят”.*

Сравнителният преглед на отговорите по зададените въпроси в трите града на свой ред показва определена тенденция. Анализът сочи, че **обществените оценки в Разград са с най-ясно очертани положителни нагласи.** Това се отнася за преценката на гражданите за работата на съдебната система и за нивото на доверие в отделните институции и магистрати.

Обяснение на този факт би могло да се потърси в обстоятелството, че съдът в Разград в продължение на 3 години работи за налагане на публичния си образ, в активно сътрудничество с граждански организации. Пред местната общност редовно са изнасяни факти и резултати от гражданско наблюдение, осъществявано над съда, процесите на реформиране или застой в магистратурите са били предмет на обществена дискусии в медиите, професионалните общности, сред съдебните заседатели, в рамките на неправителствения сектор.

Проблемът за формирането на **публичния образ на съда и обществените нагласи и очаквания за реформите в съдебната система** могат да се проследят в **развитие**, ако се направи ретроспективен анализ на резултатите на аналогичен проект,

Проектът се финансира от Програма ФАР “Развитие на гражданско общество” 2005

осъществен от същия екип през 2007 година. Тогава предмет на мониторинга бяха съдилищата в пет области на Североизточна България.

Допитването бе проведено в Разград, Добрич, Силистра, Търговище и Шумен. То показва, че и в тези градове огромното мнозинство – 81% получават информация за дейността на съда от медиите и най-вече от телевизията.

Независимо от начина, по който гражданите съставят мнение за случващото се в храма на Темида, тенденцията на повишаващи се изисквания и очаквания към съдебната власт личи ясно.

Половината запитани оценяват бързината и ефективността на съдебната машина като незадоволителни. Приблизително същият процент от анкетираните считат, че служителите в съдебните канцеларии са недостатъчно любезни и експедитивни.

Претенции са изразени и към прозрачността и ефективността на съдилищата. Повече от една трета от интервюираните оценяват откритостта на третата власт към обществото като недостатъчна. Почти толкова изразяват и мнение, че магистратите не са достатъчно обективни и безпристрастни в решенията си.

Независимо, че през 2007 година около 40% от анкетираните в петте града изразяват доверие в съда, около 50% са хората, които считат, че магистратите са носители на корупционни практики.

Тази тенденция видимо се е развила скокообразно в рамките на една година, защото статистическите данни от проведения през 2008 година мониторинг показват стряскащите стойности от над 90%, говорещи за корупция в наблюдаваните съдилища.

Добросъвестният анализ на резултатите обаче изисква не просто механично сравнение на стойностите от двете последователни проучвания. Увеличената критичност в отговорите на гражданите през 2008 не може и не трябва да бъде обяснявана само с простото нарастване на отрицателните практики в количествено изражение. По високите проценти на критични оценки всъщност са израз на повишените изисквания на обществото към съдебната система. Те са резултат и на активната роля на медиите, които все по-често фокусират обществен интерес към недъзите, демонстрирани в съдебните зали. **Тази обща атмосфера на повишена възискателност, на засилени очаквания създават благоприятния климат на силен обществен натиск за съществена промяна на практиките в българските съдилища.**

В този смисъл усилията на гражданския сектор, сред които са и проектите, осъществени от Центъра на неправителствените организации в Разград през 2007 и 2008 г., дават несъмнен резултат.

Този документ е изготвен с финансовата помощ на Европейския съюз. Изложените в него възгледи са на Сдружение "Център на НПО в Разград" и по никакъв начин не отразяват официалната позиция на Европейската Комисия.

Проектът се финансира от Програма ФАР "Развитие на гражданско общество" 2005